

Українські відзнаки на європейських ринках

Олександр Бринов (Миколаїв)

Останнім часом все більше звертають на себе увагу фахівців виготовлені в різний час підробки та різного роду фантазійні предмети української та російської фалеристичної спадщини часів громадянської війни на теренах колишньої російської імперії та відзнак, затверджених різними емігрантськими союзами та організаціями. Про підробки та фальшивки відзнак російської еміграції писали Ігор Можайко [1], Шапрон дю Ларре [2, с. 14] та О.І. Рудиченко [3, с. 425–442]. Віктор Коняго у своїй книзі застерігав щодо невідомих відзнак січових стрільців, можливо фантазійних виробів [6, с. 50]. Про фальсифікацію відзнак української історичної спадщини зовсім недавно писали С. Пахолко та О. Мартин [4]. І тим не менш ця тема здається невичерпною, фальшиві та особливо фантазійні відзнаки все частіше з'являються в нашому побуті.

С. Пахолко та О. Мартин опублікували близько трьох десятків фальшивих відзнак української фалеристичної спадщини. Серед них, зокрема, відзнака у вигляді якоря з українським прaporom у середині знаку та написом по колу «українська торгова флота». Це є фальсифікат, як назначили вище згадані фахівці.

На празькому аукціоні AUREA Numismatika s. r.o., який відбувся 5 грудня 2009 р., були виставлені на продаж кілька лотів українських нагород і відзнак і серед них ще один екземпляр цього нібито знаку українського торговельного флоту (рис. 1). Поява в продажу чергового екземпляру такого фальсифікату викликає загальну недовіру до інших українських лотів аукціону. Насамперед недовіра поширюється на два невідомих нам жетони, які за абревіатурою літер «УЯК» і написом на зворотній стороні ми інтерпретуємо (можливо помилково), як жетони українського яхтклубу в Празі (рис. 2 та 3). Жетони «українського яхтклубу в Празі» надто нагадують за стилем виконання (на якір накладений український прaporець) попередній знак і, скоріш

за все, також є фантазійними виробами на українську тему.

Автори ставлять під сумнів також знак, який деяким чином нагадує відомі знаки Українського легіону галицьких стрільців (рис. 4), який аукціонери назвали відзнакою Українсько-Польської армії. Загальна недовіра поширюється й на Галицький хрест (рис. 5), хоча візуально деталей, які б спростовували оригінальність відзнаки, і не помічено.

На празькому аукціоні було виставлено на продаж також Георгіївський хрест IV ступеня за № 633413 із прямокутною планкою без мечів на стрічці з написом «ZBOROV» (рис. 6). Хоча сам Георгіївський хрест, на думку авторів, нагадує оригінал, сама нагорода в цілому вважається нами так званою «збірною солянкою». За номером Георгіївський хрест був виданий приблизно в 1915 р. і, такий хрест повинен мати металеву колодку стандартної форми. На вказаному екземплярі стандартна колодка замінена на стрічку, коли, хто і навіщо це зробив — невідомо і незрозуміло. Викликає сумніви справжність кільця, яким з'єднується хрест із стрічкою, до планки із написом також не має довіри. Це друга спроба аукціону продати цю нагороду.

Можливо, що цей хрест в цілому є оригінальним виробом, однак недовіра до українських лотів аукціону поширюється й на цю нагороду. У битві під Зборовом 2 липня 1917 р. чеські і словацькі легіонери царської армії вперше виявили себе як збройна сила, із якою потрібно рахуватися. Головним результатом цієї битви було те, що 9 жовтня 1917 р. був створений Чесько- словацький легіон. На відзначення цієї битви до солдатських нагород приєднується відповідна планка із написом «ZBOROV» (подібні планки є звичайними у європейських арміях). Малаймовірно, щоб якісь чеський солдат у липні 1917 р. міг отримати Георгіївський хрест з таким достатньо раннім номером, тим більше, що в період Тимчасового уряду дизайн самого хреста було ісotно змінено. Вирішити

остаточно питання про оригінальність такого Георгіївського хреста може лише встановлення прізвища солдата, який був нагороджений хрестом за таким номером, а звідси вияснити, яке він мав відношення до Чесько- словацького легіону.

Единий нам відомий Георгіївський хрест з такою планкою (оригінальність якого не викликає сумнівів) був проданий на американському аукціоні «THE NEW YORK SALE» 11 січня 2007 р. (рис. 7). Цей оригінальний хрест виконано з бронзи, на ньому залишки срібла, яким було колись покрито цей хрест. Фахівці вважають, що такі хрести виготовлялися в Чехословакії на замовлення колишніх чеських легіонерів з армії адмірала Колчака. Такий самий хрест (можливо саме американського походження) за повідомленням О.І. Рудиченка знаходиться у колекції А.І. Агапова [5, с. 156]. О.І. Рудиченко також опублікував ще один Георгіївський хрест чеського виробництва із іншою планкою з написом «SIBIR» [5, с. 155]. В попередні роки празький аукціон продав ще кілька екземплярів георгіївських хрестів з двома планками на стрічках «ZBOROV» і «BACHMAC» (рис. 8) та планкою «ZBOROV» (рис. 9), можливо ці хрести також є справжніми нагородами. Інші нам відомі Георгіївські хрести роботи майстерні у містечку Кремнице не мають накладок на стрічках.

У своїх правилах організатори празького аукціону гарантують, що речі, що виставлено на продаж, є оригіналами. Тому закономірно постають питання: як на відомий європейський аукціон потрапляють фальшивки українських відзнак? Як експерти та фахівці, які оглядали і оцінювали ці відзнаки, могли допустити до торгів такі речі? Чи, можливо, помиляються львівські фахівці?

Взагалі, продаж на європейських та інших аукціонах підробок нагород, медалей і відзнак, які були встановлені різними союзами та організаціями російської та української еміграції, не таке вже й рідкісне явище. Наприклад, на скандинавсько-

1

2

3

3

3

4

5

5

6

6

7

8

8

9

му аукціонові PROBUS AUCTIONER у листопаді 2009 р. було продано колодку з мініатюрними знаками російських нагород та знаку галліполійського хреста для біженців, які не перебували у військових таборах (ціна продажу 16 000 шведських крон). Клеймо «АЧ» на звороті медальонної колодки свідчить, що ця річ є сучасною російською роботою, хоча, можливо, деякі серед інших мініатюри можуть бути оригіналами (рис. 10).

Той самий празький аукціон AUREA Numismatika у попередні роки виставляв на продаж по одному екземпляру медалі Добровольчої армії «За храбрість» (рис. 11), медалі Західної Добровольчої армії «За храбрість» (рис. 12) та медалі «За Русь Святую» (рис. 13), усі які О. І. Рудченко визначив як фантазійні речі, як нагороди, що ніколи не установлювалися [5, с. 437, 440, 441].

10

11

12

шого довоєнного випуску — за 10 500 євро, хрест ветеранів українських збройних сил — за 520 євро (дані швейцарського аукціону LA GALERIE NUMISMATIQUE, 9 вересня 2008 року).

Інформація про справжні відзнаки допоможе викрити фальсифікаторів, але чим більше надходить інформації про українські нагороди, тим якініше стають підробки. Тому підготовка відповідного монументального зведення про українські нагороди та відзнаки часів громадянської війни і еміграції, а також розповідь про відомі фальшивки, їх виготовлювачів, місця виготовлення та про все таке інше є достатньо актуальну.

Список літератури:

1. Mojeiko Igor. Russian civil war period fantasy piece//The Journal of the Orders and Medals Society of America. — 1992. — № 10.
2. Шапрон дю Ларре Л. А. Новоделы, копии и фальшивки//Миниатюра, 1993, № 16.
3. Рудиченко А. И. Награды и знаки Белых армий и правительства 1917–1922 гг. — Collector's Books, 2008.
4. Пахолко С., Мартин О.. Фальсифікація відзнак української фалеристичної спадщини//Нумізматика і фалеристика, 2009, № 2. — С. 24–28.
5. Рудиченко А. И. Награды Императорской России в период гражданской войны. — Collector's Books, 2007.
6. Victor L. Konyago, Orest V. Ladyzhynsky The Legion of Ukrainian Sich Riflemen. Badges, Medals and Other Items./Shevchenko Scientific Society. Volume 41. Toronto, Canada, 2006.

13

Помилки експертів можна зрозуміти, однак, продаж фантазійних чи підроблених українських відзнак на чеському аукціонові ми сприймаємо як тривожну ознаку. Вважаємо, що аукціонний продаж є своєрідним засобом легітимації походження фальшивих знаків і нагород. Українські відзнаки є певною рідкістю на європейському та американському ринках, часом вартість їх досягає значних сум. Так, хрест Петлюри було продано за 1 300 євро, Галицький хрест — за 540 євро, хрест «За зимовий похід» пер-